

Журавель Олександр Анатолійович
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

САМОЗАХИСТ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

Згідно з Конституцією України кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1, ст. 27].

На підставі Конституції України кожен має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права і свободи від порушень та протиправних посягань [1, ч. 5 ст. 55].

Цивільний кодекс України визначає порядок самозахисту цивільних прав. Особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань [2, ст. 19].

Способи самозахисту мають відповідати змісту порушеного права, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Вони можуть обиратися самою особою чи встановлюватися актами цивільного законодавства.

Оскільки правомірність способів самозахисту визначається в ч. 2 ст. 19 Цивільного кодексу України у співвідношенні до дій, якими порушуються громадянські права, правила самозахисту не можуть використовуватися для кваліфікації дій, що здійснюються власником цивільних прав до початку посягання на громадянські права або після його закінчення [2, ч. 2 ст. 19]. Кваліфікація цих дій як правомірних або неправомірних має здійснюватися на підставі відповідних норм, що поширюються на ці дії. Ухвалою самозахисту цивільного права не охоплюються дії, спрямовані на відновлення цього права шляхом власних дій особи, чиє цивільне право порушено, або дій інших осіб, якщо порушення вже закінчено. Тому шкода порушнику під час таких дій або в їх результаті не може звільнити особу, яка заподіяла шкоду, від відповідальності. Для поновлення цивільного права встановлено спеціальний порядок примусу. Суб'єкти цивільних прав можуть шляхом насильства захищати свої громадянські права тільки при порушенні права чи посягання на нього.

Поширювати визначення права самозахисту і дію ст. 19 Цивільного кодексу України в цілому на відносини щодо здійснення захисту прав шляхом здійснення передбачених законом дій (відмова від виконання зобов'язання, відмова від прийняття виконання і т.д.) не можна. На такі юридичні дії поширюються відповідні спеціальні норми цивільного права.

Виходячи з викладеного, слід зазначити, що самозахист – це застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства.

На думку Є.Є. Богданової, самозахист – це особлива форма захисту,

специфіка якої проявляється у тому, що суб'єкт права безпосередньо своїми діями повинен захищати порушене право.

У свою чергу, А.М. Гайнетдінов пропонує використовувати поняття «форми самозахисту», «способи самозахисту» і «засоби самозахисту» як самостійні за значенням терміни для характеристики особливостей та порядку здійснення досліджуваного суб'єктивного права людини. Він пропонує систематизувати належним чином всі правомірні дії громадян згідно з чинним законодавством в одну галузь права, яка дозволяє і суспільству зробити крок до ефективного захисту конституційних прав особи.

Спираючись на власний досвід підготовки працівників для правоохоронних органів України, професійних спортсменів, автором на основі аналізу подій, де були присутні ознаки самозахисту, було встановлено, що у 80% захист своїх конституційних прав здійснювався індивідом безпосередньо після їх порушення, а у решті 20% суб'єкт звертався до виконавчих органів для відновлення справедливості. Тому, на думку автора, є логічним розглядати два види самозахисту: короткостроковий, коли суб'єкт миттєво і особисто захищає свої права у процесі їх порушення; довгостроковий, коли суб'єкт звертається до виконавчих органів або в допоміжні організації, які здатні через деякий час вжити заходів до захисту громадських прав заявника.

Із зазначеного виходить, що другий варіант є малоефективним, оскільки, в основному, здійснювати самозахист доводиться відразу ж після порушення прав.

Тому, у зв'язку з недосконалим чинним законодавством, виникають проблеми в об'єктивному розгляді спірних ситуацій як у досудовому розслідуванні, так і в судових інстанціях, що призводить до порушення прав людини.

Беручи до уваги викладене, доцільним є розуміння самозахисту як природного, підсвідомого явища в людині, яке за будь-яких екстремальних ситуацій буде направлено на захист індивіда. Адже це є природним й очевидним, що сама сутність організму буде себе оберігати від загрозливих зовнішніх факторів.

За законодавством України держава гарантує тільки незначну частину захисту, а інша частина суб'єкту дістається в небажаний «спадок», з яким він намагається самостійно впоратися. Та у разі невдачі (некомпетентності) особи в останньої виникає комплекс неповноцінності, що призводить до негативних наслідків.

Тому з метою мінімізації необ'єктивних рішень в судових інститутах слід виробити систему принципів, методів і форм самозахисту особи від протиправних посягань на законодавчому рівні.

Отже, дії особи в межах самозахисту повинні бути унормовані на законодавчому рівні. При цьому слід зважати на те, що необмежений самозахист може перетворитися на свавілля. А свавілля – це не самозахист. Обмеження самозахисту має бути, і бути розумним. Межі самозахисту встановлює громадянське суспільство.

Таким чином, пропонується нова форма суспільних відносин, яка потребує нормативного врегулювання, що дозволить захищати людині свої конституційні права самостійно.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Зеленський Євген Сергійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ ПОЛІЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ДІТЕЙ

Процеси реформування, які відбуваються в Україні, тривають і сьогодні, торкаючись усіх сфер суспільного життя. Одним із актуальних напрямків перетворень в управлінні державою є становлення повноцінної системи ювенальної юстиції, яка б відповідала світовим стандартам. В Україні досі продовжують створюватися лише окремі елементи даної системи. Одним із таких елементів є уповноважені підрозділи органів Національної поліції, діяльність яких є однією із складових повноцінного функціонування ювенальної юстиції в цілому.

Визначення ролі поліції ювенальної превенції під час досудового розслідування кримінальних справ за участю дітей є актуальною тематикою наукового дослідження з огляду на процеси реформування МВС України, особливий об'єкт захисту – дитина, а також особливості діяльності Національної поліції за даним напрямком.

Найбільш складним питанням на сьогодні є визначення компетенції підрозділів ювенальної превенції Національної поліції під час досудового розслідування кримінальних справ за участю дітей, зважаючи на неврегульованість окремих питань у нормативно-правових актах, а також практику реалізації даної компетенції у реальному житті.

Так, Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» покладає на уповноважені підрозділи органів Національної поліції у тому числі обов'язок [1]: виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, вчинені дітьми, вживати з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; виявляти дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; виявляти осіб, які займаються виготовленням та розповсюдженням порнографічної продукції, видань, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту; виявляти батьків або осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей; вести облік правопорушників, що не досягли